

مقدمه:

زندگی در عصر تکنولوژی، تاثیرات زیادی را بر مقوله دینداری افراد و باورها و اعتقادات دینی آنها گذاشته است، فضای مجازی، نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی می باشد و با اینکه عمر زیادی ندارد، توانسته به خوبی در زندگی مردم جا باز کند.

امروزه روش های ارتباطی با دیگران از طریق اینترنت، افزایش یافته است. و خانواده ی ایرانی در سبد فرهنگی خود، مواجه با شبکه های ماهواره ای، فضای مجازی، رسانه های مدرن و... است که هر کدام به نوبه خود بخشی از فرایند تاثیرگذاری در خانواده را هدف گرفته اند. بعضی از شبکه های ماهواره ای به طور تخصصی تمام تمرکز خود را بر مقوله ی خانواده نهاده است و پیام مشترک برنامه های این شبکه عبارت اند از:

ترویج خانواده های گسیخته در مقابل ساختار خانواده، خیانت همسران به یکدیگر، عادی جلوه دادن روابط جنسی دختر و پسر پیش از ازدواج و.... بنابراین همه اجزای یک شبکه اجتماعی که افراد با آنها در تعامل هستند در ضمیر ناخودآگاه آنان تاثیر می گذارد هویت ارتباطی افراد نیز چیزی نیست که به ضمیر ناخودآگاه آنان مرتبط نباشد.

به همین دلیل بررسی و تبیین آسیب های فناوری اینترنت در جامعه ی انسانی و در سطح خانواده باعث شده تا کارشناسان دینی و مذهبی به دنبال تاثیرات جامعی از این فضا بروند لذا تحقیق حاضر به بررسی این امر مهم می پردازد.

بخش اول: کلیات

- فصل اول: طرحنامه
- فصل دوم: مفهوم شناسی

فصل اول: طرحنامه

۱- بیان و توضیح مسأله

خانواده به عنوان بنیادی ترین نهاد اجتماع از کارکرد ها و نقش های خاصی برخوردار است که به طور مستقیم و یا غیر مستقیم به پویایی و بالندگی جامعه می انجامد. از این رو حفظ این کارکرد ها و نقش های خانواده از آسیب های تهدید کنند، به دلیل مخاطرات عظیمی که برای جامعه در پی دارد، از امور ضروری و مهم قلمداد می شود.

از مسائلی که امروز بر ساختار و کارکرد خانواده تاثیر بسیار زیادی داشته و علی رغم کارکرد های مثبتی که برای این نهاد اجتماعی به همراه دارد، و از طرفی بنیان آن را تهدید می نماید، اینترنت و فضای گسترده ی مجازی می باشد. امروزه شاهد آن هستیم که این تکنولوژی نوین با زندگی روزمره تک تک افراد خانواده گره خورده و با تغییر در روابط و مناسبات اعضای خانواده ، نقش ها و تکالیف آنان، سبک زندگی و مناسبات درون و بیرون خانواده را تغییر داده است. از این رو تحلیل و بررسی تاثیرات منفی و عواقب و پیامد های این شبکه ارتباطی عظیم مورد توجه جامعه شناسان و اندیشمندان مختلف قرار گرفته است به همین دلیل بررسی و تبیین تهدید ها و آسیب های فناوری اینترنت در جامعه ی انسانی و در سطح خانواده از امور مهم و قابل توجهی است که باید در مدیریت فرهنگی و اجتماعی جامعه امروز به آن توجه جدی شود و با برنامه ریزی درست آن را کنترل کرد تا توجه به اهمیت این مساله مولفان به نشرکتبی پیرامون فضای مجازی پرداختند. طاهری و دیگران (۱۳۹۵) به بررسی شبکه های مجازی و فتاده (۱۳۹۳) به بررسی و تحلیل شبکه های اجتماعی پرداخته است. و امامی به بررسی آسیب های اخلاق فضای مجازی پرداخته اند. اما مشاهده می شود نویسندگان کمتر به بعد تاثیرات فضای مجازی ویژه روابط خانوادگی پرداخته اند بیشتر به موضوعات

اخلاقی به صورت کلی اشاره کرده اند حال با توجه به آنچه گفته شد، این سوال مطرح است فضای مجازی بر روابط خانواده چه تاثیری دارد ؟

۲. اهمیت و ضرورت تحقیق

خانواده هسته ی اولیه تشکیل یک جامعه است و به هر میزان خانواده از ارزشهای اخلاقی و رفتاری بیشتری برخوردار باشد، آن جامعه سالمتر است. جامعه سالم، از دیدگاه اسلام تشکیل شده از خانواده های دارای سلامت فکری، اخلاقی دینی و اعتقادی که بتواند با الهام از باورهای دینی این سلامت را حفظ و تعالی ببخشد.

در عصر حاضر، به دلیل توسعه تکنولوژی و فناوری اطلاعات و ارتباطات حفظ سلامت اسلامی خانواده به خطر افتاده است. زیرا که اینترنت و فضای مجازی محیطی چند بعدی است که می تواند همزمان اثرات مختلفی را در حوزه روانی، تربیتی، اخلاقی، و در یک جمله در جنبه های مختلف زندگی افراد بر جای بگذارند. فقیه بزرگوار آیت الله مکارم شیرازی در این زمینه می فرمایند: «فضای مجازی امروز حرف نخست را در تخریب یا سازندگی می زند.» بنابراین باید از ابزاری که می تواند عامل هدایت یا ضلالت خانواده ها باشد به نحو صحیح استفاده کنیم و یا از دیدگاه ادیب یزدی «فضای حاکم بر فضای مجازی تطبیق بر فرهنگ غرب و انکار ارزشهای الهی و معنوی است.» به همین لحاظ شناخت ویژگی های موثر این پدیده سبب گسترش برنامه ریزی به جهت کاستن از اثرات نامطلوب از جمله شکاف نسلی، سوءاستفاده های جنسی و اختلاف بین والدین و فرزندان و...افزایش برقراری ارتباط صوتی و تصویری با اقتصادی ترین روش، صرفه جویی در وقت و هزینه و امکان دسترسی به جدیدترین مباحث علمی روز می شود. بنابراین با استفاده درست از این فناوری و ورود پیدا کردن در فضای مجازی سطح نگرش و بینش انسان بالا می رود. لذا یکی از موضوعات بسیار مهمی که در عرصه ی

فرهنگ جامعه اسلامی مطرح می باشد، تاثیرات فضای مجازی بر روابط خانواده است؛ که این تحقیق در صدد بررسی آن می باشد.

۳. پیشینه تحقیق :

نخستین بار مفهومی با عنوان شبکه های اجتماعی اینترنتی با قالب امروزی، در سال ۱۹۶۰ در دانشگاه ایلی نویز در ایالت متحده آمریکا مطرح شد. این تکنولوژی در عصر حاضر و با عمر کم خود توانسته است به خوبی در زندگی مردم جا باز کند و مردم در سنین مختلف و از گروه های اجتماعی متفاوت در این فضا داخل شده اند و از فاصله های بسیار دور در دنیای واقعی از این طریق با هم ارتباط برقرار کنند با توجه به دین و پهنای گسترده آن، دانشوران علوم مجازی و اسلامی تحقیقات و کتابهای زیادی در این باره نوشته اند از جمله محمدحسین امامی (۱۳۹۲)، کتاب بایسته ها و نبایسته های اخلاقی در فضای مجازی که در آن نویسنده درمورد مسائل و موضوعات حوزه اخلاق مجازی، آسیب شناسی کامل درمورد فضای مجازی و بررسی حوزه های ناسالم و تاخرف فرهنگی در به کارگیری فضای مجازی و ارائه راهکارهای مناسب جهت بد اخلاقی ها و ناهنجاری های فضای مجازی پرداخته است، وزهرا ساغرچیان (۱۳۹۱)، در کتاب فضای مجازی و آسیب های روانی که در آن به آسیب شناسی مجازی برای خانواده ها، ویژگی مهم فضای مجازی و راهکارهایی برای کاهش اثرات اعتیاد اینترنتی و درگیری با فضای مجازی و پیامدهای منفی شبکه های اجتماعی مجازی بر فرد و خانواده پرداخته است. وسید رضا عاملی انتشارات پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی (۱۳۸۸)، کتاب متن مجازی که در این کتاب به رویکرد مقایسه ای نسبت به پرتال های ایرانی و غیر ایرانی، انعکاس تجربه های پراکنده در ایران و جهان در خصوص منابع مجازی حوزه علم

ای اهل ایمان، از بسیار پندارها در حق یکدیگر اجتناب کنید که برخی ظن و پندارها معصیت است و نیز هرگز (از حال درونی هم) تجسس نکنید از آیه فوق می توان اینگونه برداشت کرد که حریم خصوصی افراد مورد حرمت و احترام دین مقدس اسلام می باشد و هر گونه تعرض نسبت به آن ممنوع و از نظر اخلاقی مذموم است. آیا فکر نمیکنید فضای مجازی امروز تا حد زیادی تجسس در حریم خصوصی افراد می باشد؟

۲-۳ عادی جلوه دادن روابط دختر و پسر:

دشمن و استکبار از فضای مجازی برای ترویج باورها و رفتارهای اعتقادی خود استفاده می کند که یکی از این باورها عادی جلوه دادن روابط محرم و نامحرم است.

درواقع مصداق این آیه از قران کریم شده است.

وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَيْكُمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ^۱

و از آنچه نام خدا بر آن ذکر نشده نخورید که آن فسق و تبه کاری است. و اهریمنان سخت به دوستان و پیروان خود وسوسه کنند تا با شما به جدل و منازعه برخیزند. و اگر شما هم از آنان پیروی کنید (مانند آنها) مشرک خواهید شد.

تمامی این برنامه ها وسوسه های شیطانی دشمن است و دشمن از این فضا برای اجرایی کردن مقاصد خود به نحو احسن استفاده می کند حال قضاوت با خود ما است که آیا موفق گردیده است یا خیر در صورت جواب مثبت ما چه اقداماتی انجام داده ایم؟

^۱ سوره انعام، آیه ۱۲۱

۴-۲ انتشار اخبار کذب و دروغ:

در شبکه های اجتماعی افراد و گروه های مغرض، با اهداف از پیش تعیین شده اقدام به ترویج و انتشار اخبار کذب و شکل گیری شایعات و شبهات می نمایند و در این مواقع باید به یاد داشته باشیم که همه اخبار و مطالبی که در شبکه های اجتماعی منتشر می شوند، قابل اعتماد نیستند.. حال سوال پیش می آید که وظیفه افراد و فعالان فضای مجازی در مواجهه با این اخبار و مطالب چیست؟

برای پاسخگویی به این سوال می توانیم به آیه ۶ سوره حجرات اشاره کنیم. خداوند در این آیه می فرماید:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ^۱

ای کسانی که ایمان آورده اید، اگر فرد فاسقی با خبری به نزدتان آمد، پس تحقیق کنید تا مبادا ندانسته به قومی بی گناه حمله کنید و بعدا از عمل خود پشیمان شوید

درواقع این آیه نشان می دهد که به محض دیدن یک خبر یا شنیدن آن، به آن خبر راقبول نکنیم و تا تحقیق و تفحص نکرديم، آن را باور نکنیم چون باور کردن آن

موجبات هر گونه ضرر و زیان را فراهم می کند. خبرها و اطلاعات فضای مجازی از جمله خبرهایی است که باید در قبول و باور آن ها نهایت دقت صورت گیرد تا دچار مشکلات عدیده و پر ضرر نشد. آیا ما به همه خبرهای واره اعتماد نمی کنیم؟ فکر نمی کنید شاید بسیاری از خبرها کذب و دروغ باشد؟

^۱ سوره حجرات، آیه ۶

نتیجه :

خانواده به عنوان اصلی ترین کانون تربیت انسانها است و دشمن از طریق شبکه های اجتماعی برای تزلزل و تخریب خانواده ویژه جوانان سرمایه گذاری کرده است .تعداد زیادی از خانواده های ایرانی ارتباط زیادی باشبکه های ماهواره ای، فضای مجازی، رسانه های مدرن و... دارند که هر کدام بخشی از فرایند تاثیرگذاری در خانواده را هدف گرفته اند. این استقبال گسترده نگرانی هایی برای بسیاری به وجود آورده است چرا که خیلی از ناهنجاری هایی که در گذشته کمتر مشاهده می شد ،امروزه به کمک تلگرام و در خانه و در جلو چشم اعضای خانواده قابل مشاهده است . فضای مجازی در حال بمباران افکار خانواده ها به ویژه جوانان ماست بعضی ها سعی می کنند جوانان را از دین برگردانند، بعضی در صدد تخریب اسلام و ایجاد اختلاف و تفرقه و برخی دیگر به دنبال ترغیب و تشویق به بیکاری هستند.

حال آنکه خانواده نخستین کانون تربیت فرزندان و معمار اولیه شخصیت آنهاست و مسئولیت والدین تنها تامین غذا و لباس فرزندان نیست بلکه باید آنان را بر فطرت الهی تربیت کنند و بر رفتار و کردار و... آنها نظارت داشته باشند. در نتیجه توجه والدین به فرزندان شد به شرط آنکه تربیت آنها دینی و قرآنی باشد.موجب رشد و اصلاح آنان خواهد شد.

فهرست منابع :

قرآن کریم

نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی.

حسن بیگی، ابراهیم، حقوق و امنیت در فضای سایبر، انتشارات موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار، تهران ۱۳۸۴.

سیاح طاهری، محمد حسین و دیگران، حقیقت مجازی، انتشارات مرکز ملی فضای مجازی، تهران ۱۳۹۵.

شاه قاسمی، احسان، مروری بر زمینه های تاثیر فضای مجازی بر نظریه های ارتباطات، مجله جهانی رسانه، پاییز ۱۳۸۵.

شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، مترجم صادق حسن زاده، انتشارات آل علی، قم ۱۳۸۲.

صادقی، حسن، اینترنت و تاثیرات اجتماعی آن، مجله اصلاح تربیت انتشارات دارالمعارف، قم ۱۳۸۴.

فصلنامه علمی پژوهشی تحقیقات فرهنگی، دوره پنجم، شماره ۱، بهار ۱۳۹۱.

لطفی، اسدا...، حقوق خانواده، انتشارات خرسندی، ج ۱، تهران ۱۳۸۹.

مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، موسسه دارالتراث الاحیاء العربی، ج ۱ بیروت ۱۴۳۷ ه ق

سایت های پژوهشی:

www.sbu.ac.ir

www.tebyan.ir

سایت خبرگزاری ایسنا نیوز

facebook

telegram

www.google

Instagram

